

ISPARTA

REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

ŞİDDET EĞİLİMİ VE AKRAN ZORBALIĞI ARAŞTIRMASI

2020

ISPARTA REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Rehberlik Hizmetleri Bölümü

Hazırlayan

Anıl KELEŞ

Rehberlik Hizmetleri Bölüm Başkanı

Ahmet DİLMAÇÜNAL

Rehberlik Öğretmeni

Veri Toplama-İşleme

Ahmet DİLMAÇÜNAL

Rehberlik Öğretmeni

Gökhan AKGÜN

Rehberlik Öğretmeni

R. Saim DALBAY

Rehberlik Öğretmeni

Isparta 2020

İÇİNDEKİLER

Giriş	1
Yöntem	2
Bulgular	5
Katılımcıların Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığına İlişkin Genel Sonuçlar	5
Katılımcıların Sınıf Seviyesi ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişki Durumu Sonuçları	6
Katılımcıların Cinsiyetleri ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişki Durumu Sonuçları	6
Katılımcıların Anne Baba Durumları ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişki Durumu Sonuçları	7
Katılımcıların Anne Baba Tutumları ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişki Durumu Sonuçları	8
Katılımcıların Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Durumu ile Günlük İnternette Kalma Süreleri Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar	9
Katılımcıların Akran Zorbalığı ve Şiddet Eğilimi ile Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar	9
Katılımcıların İlk Dönemki Okul Başarı Puanlarıyla Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar	10
Katılımcıların İlk Dönemki Okul Devamsızlığı ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar	11
Katılımcıların Günlük Televizyon İzleme Süresi ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar	12
Katılımcıların Televizyonda İzledikleri Program Türü ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar	12
Katılımcıların Aileleriyle Yaptıkları Sosyal-Kültürel Aktivite Sıklığı ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar	14
Katılımcıların Ailesinde Madde ya da Alkol Bağımlısı Bulunma Durumu ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar	14
Okulda Yapılan Sosyal-Sportif Etkinliklere Katılım Durumu ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar	15
Katılımcıların İlk Dönem İçinde Zorbalığa ya da Şiddete Maruz Kalma Durumu ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar	16
Sonuç ve Öneriler	17
Kaynaklar	20

1. GİRİŞ

Şiddet günümüzde sürekli karşı karşıya olduğumuz bir olgudur. Ancak tarih boyunca uygulayan ya da uygulanan değişse de varlığını hep korumuştur. İnsanoğlu herhangi bir problemle ya da stres faktörüyle karşılaştığında ne yapması gerektiği konusunda büyük problemler yaşadığı için basit düzeydeki herhangi bir stres faktörüne bile şiddet ya da saldırganlık tepkisiyle karşılık verebilmektedir. Şiddetin evde, iş yerinde, trafikte, pazarda, sokakta kısacası her yerde ortaya çıkabilmesi, şiddetin yerinin olmadığını gösteren en karakteristik özelliğidir. Basit bir anlaşmazlık yüzünden ciddi boyutta şiddete maruz kalan hatta öldürülen insanların varlığı bilinen bir gerçektir (Haskan Avcı ve Yıldırım, 2015). Sağlık Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen Ulusal Hastalık Yüku çalışmasına göre 15-59 yaş arasındaki tüm ölümlerin % 1.7'sinin şiddet nedeniyle gerçekleştiği görülmektedir. Yine Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre, 2006 yılı için yaklaşık 2.900 kişi şiddet nedeniyle hayatını kaybetmiştir (akt. EARGED, 2008). Bu veriler şiddetin yaygınlığı ile ilgili genel bir fikir vermektedir.

Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda; maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır (Akt. Polat, 2016). Şiddet denilince, sadece vurma veya yaralama biçiminde ortaya çıkan, fiziksel şiddet anlaşılmamalıdır. Tiplerine göre şiddeti 5 kategoride inceleyebiliriz (Polat, 2016):

Fiziksel Şiddet; en sık rastlanan şiddet türüdür. Güç kullanarak karşısındakini hırpalamak, dövmek, tehdit etmek, zarar vermek, ölüme sebebiyet verecek eylemlerde bulunmak örnek olarak verilebilir.

Duygusal Şiddet; temelinde psikolojik hasar olgusunun yer aldığı yaygın bir şiddet biçimidir. Reddetme, tek başına bırakma, yıldırma, aşağılama, suçlama gibi davranışların yol açtığı duygusal şiddetin sonunda kişide depresyon, kaygı ve travma gibi rahatsızlıklar ortaya çıkabilir.

Cinsel Şiddet; Cinsel şiddet, her türlü cinsellik içeren şiddet biçimlerini ifade eder ve çoğu zaman içinde fiziksel şiddeti de barındırır.

Ekonomik Şiddet; Ekonomik kaynakların ve paranın kişiler üzerinde yaptırım, tehdit veya kontrol aracı olarak düzenli bir şekilde kullanılmasıdır.

Siber Şiddet; gelişen teknoloji ile birlikte sıklıkla duyulan, birey veya grup tarafından diğerlerine, bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile düşmanlık ve korkutma amaçlı mesaj ve resimlerin kasıtlı ve düzenli bir şekilde gönderilmesidir.

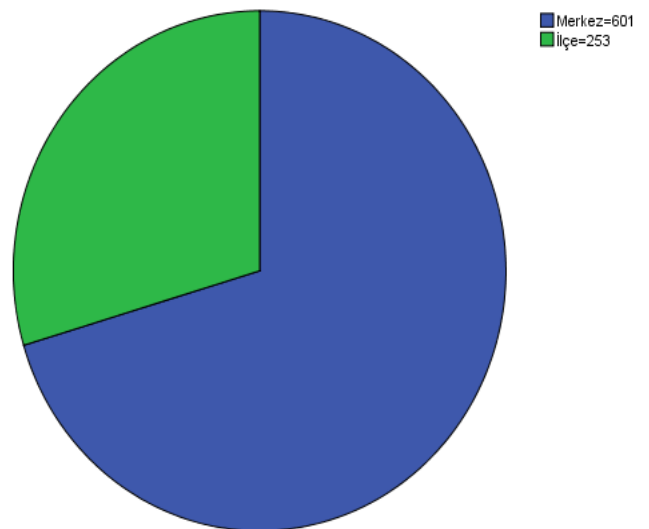
Sosyal bir kurum olarak okullarımızda şiddet vakalarının gerçekleşmesi ve hatta şiddetin küçük yaş gruplarına kadar yaygınlaşmış olması, üzerinde ciddi araştırmalar yapılması gereken bir durumdur. Çünkü okullar sadece öğretimin yapıldığı yerler değil, toplumsal hayatımızın temel yapı taşlarıdır. Bireylerin karşılaştıkları problemlerle başa çıkma becerisini kazandıkları, olumlu iletişim becerisi edindikleri ve olumlu davranışlar geliştirdikleri okullarımızda, şiddet ve zorbalık vakalarının gerçekleşmesi toplum olarak üzerinde durmamız gereken önemli bir konudur. Tüm bunlarla birlikte okullardaki şiddet içeren davranışlardan ya da akran zorbalığından olumsuz etkilenen öğrencilerin bulunduğu da göz ardı edilmemelidir. Okullarda yaşanan zorbalık ve şiddetin, bireylerin gelişimi ve ruh sağlığı üzerinde olumsuz bir etkisi vardır. Şiddetin hem bireysel bazda hem de toplumsal bazda ülkemiz ve çocuklarımız için en büyük risk faktörlerinden birisi olması nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı 2019-2020 rehberlik genel hedeflerinden birini şiddetin önlenmesi olarak belirlemiştir. Isparta Rehberlik ve Araştırma Merkezi olarak bakanlığımızın belirlediği hedef doğrultusunda öğrencilerin şiddete ve zorbalığa yönelik algılarını temel alan bir araştırmanın yapılması önemli görülmektedir. Bununla birlikte şiddetin tetikleyicisi olabilecek farklı değişkenlerin sürece dâhil edilmesiyle kapsamlı bir şiddet eğilimi taraması yapılabileceği düşünülmektedir. Araştırma ile öğrencilerimizin akademik başarıları, zamanı değerlendirme biçimleri, aile durumları, anne baba tutumları, TV izleme süreleri ve izledikleri programlar ve ailesiyle birlikte yapmış oldukları sosyal-kültürel aktiviteler gibi farklı değişkenler ile şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek ve tespit edilen ilişkisellik üzerinden çözüm önerileri geliştirebilmek amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

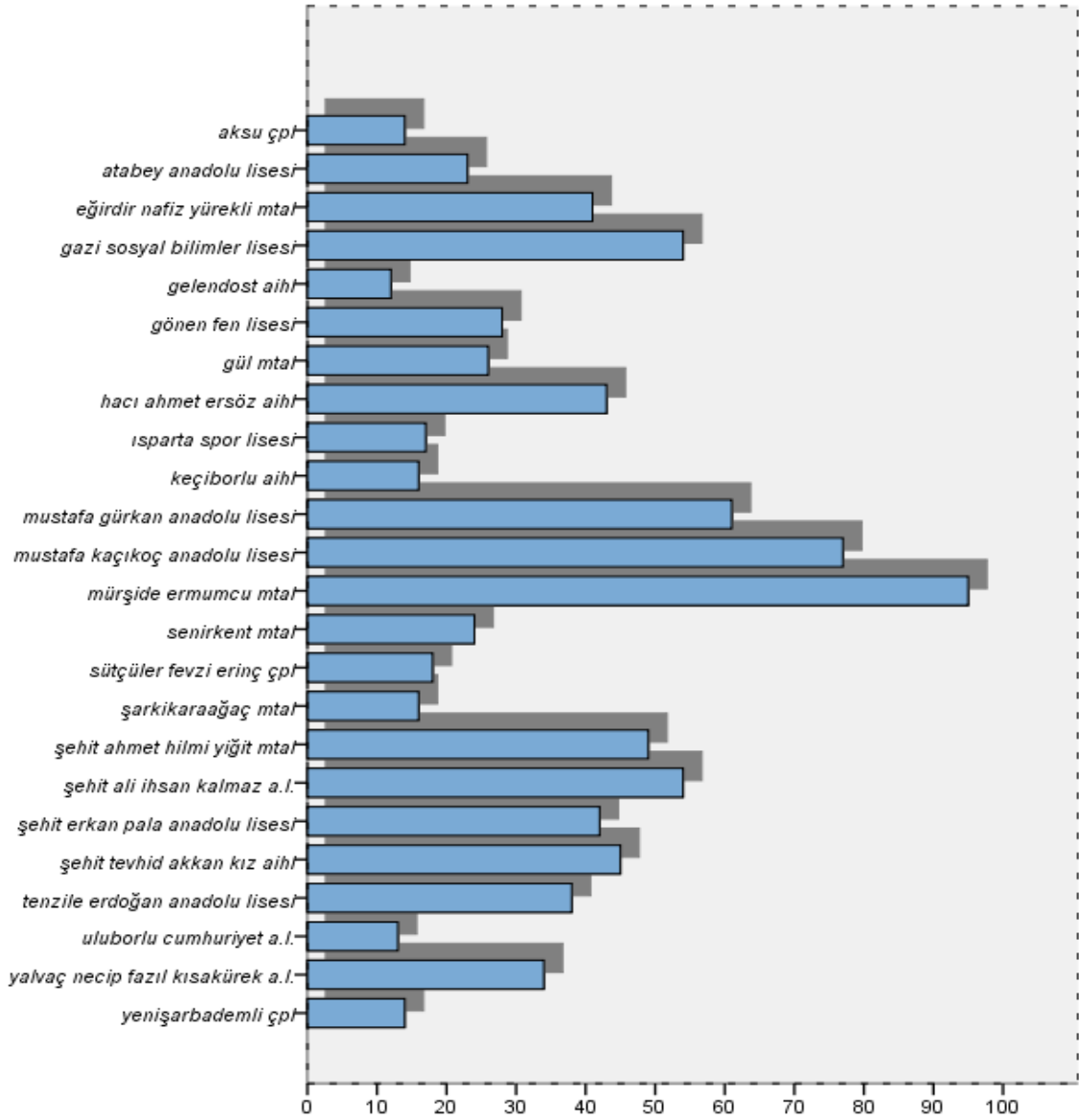
Araştırma Modeli ve Çalışma Grubu

Betimsel tarama yöntemi kullanılan bu araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 Eğitim Öğretim yılında Isparta ili genelinde eğitim öğretime devam eden Ortaöğretim Kurumu öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilirlik ve okul türü açısından çeşitlilik ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle hem il merkezi hem de tüm ilçelerden örneklem alınmasına önem verilmiştir. Katılımcıların yerleşim birime göre dağılımı Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Merkez-İlçe Dağılımı

Şekil 2. Araştırmaya Katılan Okullar

Toplam Katılımcı=854

İl genelinin örneklem temsiline kapsayıcılığı arttırmak amacıyla 12 ilçeden 12 farklı okul ile il merkezinden 12 farklı okul araştırma grubuna dâhil edilmiştir. Böylelikle 24 okuldaki 854 öğrenci ile araştırma grubu son halini almıştır. Araştırma grubunu oluşturan katılımcıların okul dağılımları Şekil 2’de verilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında Haskan ve Yıldırım (2012) tarafından geliştirilmiş Şiddet Eğilimi Ölçeği, Türk kültürüne uyarlama çalışmaları Arslan (2017) tarafından yapılan Akran Zorbalığı Ölçeği ve Isparta RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Şiddet Eğilimi Ölçeği, Haskan ve Yıldırım (2012) tarafından geliştirilmiş olup, ölçek 1 tanesi tersine çevrilmiş 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan, şiddet eğiliminin yüksekliğine işaret eder. Şiddet Eğilimi Ölçeğinin Cronbach Alfa Güvenirlik katsayısı .87 iken, test tekrar test güvenirlik katsayısı .83 olarak tespit edilmiştir (Haskan ve Yıldırım, 2012).

Akran Zorbalığı Ölçeği, Shaw, Dooley, Cross, Zubrick ve Waters, (2013) tarafından geliştirilmiş olup Türk kültürüne uyarlama çalışmaları Arslan (2017) tarafından yapılmıştır. 5’li likert tipindeki ölçek 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach’s Alfa güvenirlik katsayısı .86 olarak tespit edilmiştir (Arslan, 2017).

Kurumumuz tarafından geliştirilen *Kişisel Bilgi Formu* ise 15 maddeden oluşmaktadır. İçerisinde ailevi bütünlüğe, anne baba yaklaşımlarına, öğrencilerin akademik durumları ile zamanı değerlendirme biçimlerine ve TV izleme süreleri ile izledikleri programlara yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmış olup, katılımcıların şiddet eğilimi ve akran zorbalığı düzeyleri ortalama ve standart sapma değerleri ile ifade edilmiştir. İstatistiksel işlemlerden önce puanların normalliği kontrol edilmiş, normal bir dağılım sergilendiği tespit edildikten sonra parametrik teknikler olan *t testi* ve *Tek Yönlü Varyans Analizi* kullanılmıştır. ($p < ,05$ anlamlı olarak kabul edilmiştir).

3. BULGULAR

Verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular sırayla paylaşılmıştır. Öncelikle ortalama ve standart sapma değerleri verilerek, il geneli şiddet eğilimi ve akran zorbalığına ait sonuçlar ardından ise şiddet eğilimi ve akran zorbalığının kişisel bilgi formu doğrultusunda verilen 14 farklı değişkene göre farklılık gösterip göstermediği sunulmuştur.

1. Katılımcıların şiddet eğilimi ve Akran Zorbalığına İlişkin Genel Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan rencilerin elde ettiği şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergilemeye ilişkin sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcılara Ait şiddet eğilimi ve Akran Zorbalığı Puanları

	N	Ortalama	Standart Sapma	Riskli Aralık
şiddet eğilimi	854	34,55	7,43	20-60/40 ÜSTÜ
Akran Zorbalığı	854	15,00	5,22	10-50/30 ÜSTÜ

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırma grubunun şiddet eğilimi ortalaması 34,55 olarak tespit edilmiş olup, riskli aralığın altında bir sonuca ulaşıldığı görülmektedir. Ancak elde edilen ortalamanın riskli aralığın başlangıç eşiğinde sayılabilecek bir yapıda olması gözden kaçırılmamalıdır. Diğer yandan akran zorbalığı ortalamasının 15,00 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu sonucun risk teşkil edebilecek bir aralıкта olmadığı düşünülmektedir.

2. Katılımcıların Sınıf Seviyesi ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişki Durumu Sonuçları

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları sınıf seviyelerine göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Sınıf Seviyesi ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İlişkisi

	Sınıf Düzeyi	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK
Şiddet Eğilimi	9 sınıf	237	34,36	7,39	,581	
	10 sınıf	218	34,91	7,18		
	11 sınıf	190	34,90	7,67		
	12 sınıf	209	34,07	7,54		
	Toplam	854	34,55	7,43		
Akran Zorbalığı	9 sınıf	237	14,75	4,56	,625	
	10 sınıf	218	15,20	5,14		
	11 sınıf	190	15,30	5,66		
	12 sınıf	209	14,81	5,61		
	Toplam	854	15,00	5,22		

Tablo 2’de görüldüğü üzere şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sınıf seviyesine göre değişiklik göstermemektedir. Sınıflara bakıldığında şiddet eğilimi ve akran zorbalığıyla ilgili ortalamaların birbirine çok yakın olduğu; bu nedenle sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı gözlenmektedir. Diğer yandan ortalamalara dikkat edildiğinde 10. ve 11. sınıfların daha fazla şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumuyla karşı karşıya olduğu söylenebilir. Şiddet eğiliminin ya da akran zorbalığının 9. ve 12. Sınıflarda, 10. ve 11. sınıflara kıyasla daha az olmasının nedeni; 9. sınıfların okula uyum sağlama aşamasında bulunmaları; 12. sınıfların ise üniversite sınavına hazırlık sürecini yaşamaları olabilir.

3. Katılımcıların Cinsiyetleri ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişki Durumu Sonuçları

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3***Cinsiyet ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İlişkisi***

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Şiddet Eğilimi	Kız	448	32,34	6,86	-9,611	,000*
	Erkek	406	36,99	7,28		
Akran Zorbalığı	Kız	448	14,17	4,32	-4,963	,000*
	Erkek	406	15,92	5,94		

Tablo 3'te görüldüğü üzere şiddet eğilimi ve akran zorbalığı cinsiyete göre değişiklik göstermektedir. Şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergilemede erkek öğrenciler lehine farklılık söz konusudur. Diğer bir deyişle erkek öğrenciler, kız öğrencilere kıyasla şiddet eğiliminde ve akran zorbalığında daha belirgin durumdadır. Bu durumun ortaya çıkmasına erkek öğrencilerin sosyo-kültürel etmenlere bağlı olarak olaylar karşısında tepkisel yaklaşımlar sergilemeleri neden olabilir.

4. Katılımcıların Anne Baba Durumları ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişki Durumu Sonuçları

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları ebeveynlerinin bulunurluğuna göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4***Anne Baba Durumu ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İlişkisi***

	Anne Baba Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Şiddet Eğilimi	Anne Baba Birlikte	768	34,48	7,37	-,814	,416
	Anne Baba Ayrı	86	35,17	8,02		
Akran Zorbalığı	Anne Baba Birlikte	768	14,98	5,25	-,402	,688
	Anne Baba Ayrı	86	15,22	5,01		

Tablo 4'te görüldüğü üzere şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları ebeveynlerin bulunurluğuna göre farklılık göstermemektedir. Ancak şiddet eğilimi ve akran zorbalığı ortalamalarının boşanmış ya da aile bütünlüğü zarar görmüş öğrenciler lehine bir görüntü çizdiği söylenebilir. Bu da öğrencilerin ailevi bütünlüğünün şiddet eğilimi ve akran zorbalığı göstermede önleyici bir faktör olduğunu göstermektedir.

5. Katılımcıların Anne Baba Tutumları ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişki Durumu Sonuçları

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları ebeveynlerin sergiledikleri tutumlara göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Anne Baba Yaklaşımı ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İlişkisi

	Anne Baba Tutumu	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK
Şiddet Eğilimi	Aşırı koruyucu	209	34,38	7,55	,000*	Baskıcı>Aşırı koruyucu Baskıcı>Demokratik
	Baskıcı	149	37,40	7,69		
	Tutarsız	62	35,01	5,60		
	Demokratik	434	33,59	7,29		
	Toplam	854	34,55	7,43		
Akran Zorbalığı	Aşırı koruyucu	209	14,88	5,45	,020*	Baskıcı>Demokratik
	Baskıcı	149	16,08	6,02		
	Tutarsız	62	15,62	4,58		
	Demokratik	434	14,60	4,86		
	Toplam	854	15,00	5,22		

Tablo 5'te görüldüğü üzere şiddet eğilimi ve akran zorbalığı, ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlara göre farklılık göstermektedir. Diğer bir deyişle anne ve babaların çocuklarını yetiştirirken kullandığı tutum ve yaklaşımlar, çocukların şiddete olan eğilimlerinde veya akran zorbalığı sergileyip sergilememesinde belirleyicidir. Gençlerin şiddete olan eğilimleri baskıcı aile yapılarında, hem demokratik ortamı barındıran hem de aşırı koruyucu tutum benimsenen aile yapılarına göre daha fazladır. Diğer yandan katılımcıların akran zorbalığı sergileme durumu da baskıcı aile tutumları lehine değişiklik göstermektedir. Yani baskıcı aile yapılarında, demokratik tutum benimseyen ailelere göre akran zorbalığı sergilemeye meyilli gençler daha fazla yetişmektedir. Bu durum çocukları yetiştirirken sergilenen olumsuz yaklaşım kalıplarının, gençlerin davranışlarında kendisine yer bulabileceği gerçeğini göz önüne getirmektedir. Baskı gören genç, çevresine karşı zorbaca tavırlar sergileyebilecek, şiddet içeren davranışlar gösterebilecektir.

6. Katılımcıların Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Durumu ile Günlük İnternette Kalma Süreleri Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları günlük internette kalma sürelerine göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Günlük İnternette Kalma Süreleri ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Düzeyi Arasındaki İlişki

	Günlük İnternette Kalma Süresi	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK
Şiddet Eğilimi	Hiç Kullanmam	41	33,21	7,89	,000*	4 ve üstü>Hiç kullanmam
	1-2 Saat	262	33,07	7,08		4 ve üstü>1-2 saat
	2-4 Saat	342	33,73	6,53		4 ve üstü>2-4 saat
	4 ve Üstü	209	38,00	8,11		
	Toplam	854	34,55	7,43		
Akran Zorbalığı	Hiç Kullanmam	41	15,51	6,39	,000*	4 ve üstü>1-2 saat
	1-2 Saat	262	14,19	5,15		4 ve üstü>2-4 saat
	2-4 Saat	342	14,64	4,62		
	4 ve Üstü	209	16,52	5,70		
	Toplam	854	15,00	5,22		

Tablo 6’da görüldüğü üzere şiddet eğilimi ve akran zorbalığı, internette kalınan süreye göre anlamlı farklılık göstermekte, süre arttıkça hem şiddet eğilimi hem de akran zorbalığı sergileme riski artmaktadır. İnternette 4 saat ve üstünde kalan öğrencilerin interneti hiç kullanmayan, 1-2 saat veya 2-4 saat kullanan öğrencilere göre şiddet eğilimlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Akran zorbalığı sergileme durumu da benzer şekilde internette 4 saat ve üstünde kalan öğrenciler lehinedir. İnterneti günlük 1-2 saat veya 2-4 saat kullanan öğrencilerin akran zorbalığı sergileme durumları, 4 saat ve üstünde kullanan öğrencilere göre daha azdır. Bu sonuç, internette kalınan sürenin kontrolsüzlüğünün şiddet eğiliminde de akran zorbalığında da etkili olduğunu göstermektedir.

7. Katılımcıların Akran Zorbalığı ve Şiddet Eğilimi ile Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin akran zorbalığı ve şiddet eğilimi okul öncesi eğitimi alma durumuna göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7**Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumu ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İlişkisi**

	Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Şiddet Eğilimi	Evet	594	34,23	7,24	-1,919	,055
	Hayır	260	35,29	7,83		
Akran Zorbalığı	Evet	594	14,95	4,98	-,447	,655
	Hayır	260	15,12	5,75		

Tablo 7’de görüldüğü üzere şiddet eğilimi ve akran zorbalığı, okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak hem şiddet eğilimi hem de akran zorbalığı sergilemeye ait ortalamalar okul öncesi eğitimi almamış öğrenciler lehine bir görüntü çizmektedir. Diğer bir deyişle okul öncesi eğitim alan öğrenciler şiddet eğiliminde de akran zorbalığında da daha kontrollüdür. Bu durumda öğrencilerin okul öncesi eğitimi almalarının anlamlı olmasa da şiddet eğilimi ve akran zorbalığı göstermede önleyici bir faktör olduğu düşünülebilir.

8. Katılımcıların İlk Dönemki Okul Başarı Puanlarıyla Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları okul başarı puanına göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8**Okul Başarı Puanlarıyla Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İlişkisi**

	İlk Dönem Okul Başarı Puanı	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK
Şiddet Eğilimi	0-40	14	38,64	10,01	,000*	0-40>80-100
	40-60	164	37,16	7,47		40-60>60-80
	60-80	327	34,75	7,26		40-60>80-100
	80-100	349	32,97	7,06		60-80>80-100
	Toplam	854	34,55	7,43		
Akran Zorbalığı	0-40	14	18,71	6,32	,058	
	40-60	164	15,00	5,12		
	60-80	327	15,03	5,27		
	80-100	349	14,82	5,15		
	Toplam	854	15,00	5,22		

Tablo 8’de görüldüğü üzere öğrencilerin şiddet eğilimi durumları, okul başarı puanlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Başarı puanı azaldıkça şiddet eğilimi riski artmakta; başarı arttıkça şiddet eğilim düzeyi düşmektedir. Diğer bir deyişle eğitsel başarısı düşük olan öğrencilerin şiddet eğilimleri, ders başarısı daha iyi olan öğrencilere göre daha yüksek durumdadır. Bu durumun hedef belirleme ve hedefini gerçekleştirmek için çaba sarf etme faktörüyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Bir hedefi olan, derslerine daha fazla vakit harcayan, planlı hareket edebilen öğrenciler şiddet eğilimi açısından daha az risk teşkil etmektedirler. Bunun yanında akran zorbalığı durumu okul başarısına bağlı olarak farklılık göstermemektedir.

9. Katılımcıların İlk Dönemki Okul Devamsızlığı ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları okula devamsızlıklarına göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Okul Devamsızlık Gün Sayısı ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İlişkisi

	İlk Dönem Okul Devamsızlığı	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK
Şiddet Eğilimi	0-3	405	33,30	6,81	,000*	10 ve üstü>0-3
	3-10	346	35,06	7,51		10 ve üstü>3-10
	10 ve üstü	103	37,73	8,39		
	Toplam	854	34,55	7,43		
Akran Zorbalığı	0-3	405	14,60	5,06	,023*	10 ve üstü>0-3
	3-10	346	15,14	5,22		
	10 ve üstü	103	16,13	5,72		
	Toplam	854	15,00	5,22		

Tablo 9’da görüldüğü üzere öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergileme durumları, okul devamsızlığına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Okul devamsızlığı arttıkça hem şiddet eğilimi hem de akran zorbalığı riski artmaktadır. Yani, devamsızlığı fazla olan öğrencilerin şiddet eğilimleri de akran zorbalığı sergileme durumları da okula devamsızlığı az olan öğrencilere göre daha riskli durumdadır. Bu durum, okuldan kaçan öğrencilerin yanlış arkadaşlık ilişkileriyle uygun olmayan ortamlarda vakit geçirmesi nedeniyle ortaya çıkabilir.

10. Katılımcıların Günlük Televizyon İzleme Süresi ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları televizyon izleme süresine göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Günlük Televizyon İzleme Süresi ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İlişkisi

	Günlük TV izleme süresi	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK
Şiddet Eğilimi	İzlemiyorum	310	34,23	7,50	,000*	4 ve üstü>izlemiyorum
	0-2 saat	379	34,40	7,18		4 ve üstü>0-2
	2-4 saat	134	34,20	7,04		4 ve üstü>2-4
	4 saat ve üstü	31	41,09	8,75		
	Toplam	854	34,55	7,43		
Akran Zorbalığı	İzlemiyorum	310	15,41	5,44	,000*	4 ve üstü>izlemiyorum
	0-2 saat	379	14,72	5,07		4 ve üstü>0-2
	2-4 saat	134	14,11	4,28		4 ve üstü>2-4
	4 saat ve üstü	31	18,19	7,02		
	Toplam	854	15,00	5,22		

Tablo 10'da görüldüğü üzere şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergileme durumu, televizyon izleme süresine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Günlük 4 saat ve üstünde televizyon izleyen öğrencilerde; televizyon izlemeyen, 0-2 saat veya 2-4 saat televizyon izleyen öğrencilere göre hem şiddet eğilimlerinin hem de akran zorbalığı sergileme durumlarının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu sonuç, televizyon karşısında geçirilen sürenin kontrolsüzlüğünün şiddet eğiliminde ve akran zorbalığı sergilemede önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

11. Katılımcıların Televizyonda İzledikleri Program Türü ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları izledikleri televizyon programlarının türüne göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11***Televizyonda İzlenen Program ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İlişkisi***

	İzlenen Program Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK
Şiddet Eğilimi	Suç-Aksiyon	167	37,13	7,77	,000*	Suç-Aksiyon> Magazin
	Magazin	162	32,78	6,40		Suç-Aksiyon>Dram-Romantik
	Dram-Romantik	116	34,36	8,81		Suç-Aksiyon> Belgesel-Eğitici
	Belgesel-Eğitici	121	34,03	6,28		Suç-Aksiyon> İzlemiyorum
	İzlemiyorum	288	34,35	7,27		
	Toplam	854	34,55	7,43		
Akran Zorbalığı	Suç-Aksiyon	167	15,42	5,67	,241	
	Magazin	162	14,17	4,33		
	Romantik	116	15,09	5,22		
	Belgesel-Eğitici	121	15,13	5,81		
	İzlemiyorum	288	15,14	5,14		
	Toplam	854	15,00	5,22		

Tablo 11’de görüldüğü üzere şiddet eğilimi durumu, izlenen televizyon programının türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir. Burada dikkat çekici husus ortalamalar incelenince ortaya çıkmaktadır. Suç-aksiyon türünde program izleyen öğrencilerde; magazin, dram-romantik, belgesel-eğitici türü program izleyen öğrencilere göre şiddet eğilimi riskinin daha fazla olduğu görülmektedir. Magazin türünde program seyreden öğrencilerde ise şiddet eğilim riskinin diğer program türlerini izleyen öğrencilere göre daha az olması dikkat çekmektedir. Bunda magazin türü program seyreden öğrencilerin daha çok eğlenmek ve sadece vakit geçirmek amaçlı televizyon seyretmek istemesi etkili olabilir. Buradaki en önemli sonuç, gençlerin televizyondaki suç-aksiyon içerikli programları izleme durumunun şiddet eğilimi riskini arttırdığıdır. Bunun yanında akran zorbalığı durumu izlenen program türüne bağlı olarak anlamlı farklılık göstermemekle birlikte; ortalamalar incelendiğinde suç-aksiyon türünde program izleyen öğrencilerde akran zorbalığı sergileme riskinin daha fazla olduğu görülmektedir. Sonuç olarak izlenen programın türü şiddet ve zorbalıkta etkili olduğu için, öğrencilerin bu konuda bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir.

12. Katılımcıların Aileleriyle Yaptıkları Sosyal-Kültürel Aktivite Sıklığı ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubundaki öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları aileleriyle yaptıkları sosyal-kültürel aktivite sıklığına göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Aileyle Yapılan Sosyal-Kültürel Aktivite Sıklığı ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İlişkisi

	Sosyal-Kültürel Aktivite	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK
Şiddet Eğilimi	Hiçbir zaman	132	36,84	7,41	,000*	Hiçbir Zaman>Bazen Hiçbir Zaman>Her Zaman
	Bazen	602	34,41	7,29		
	Her zaman	120	32,73	7,63		
	Toplam	854	34,55	7,43		
Akran Zorbalığı	Hiçbir zaman	132	16,21	6,26	,013*	Hiçbir Zaman>Bazen Hiçbir Zaman>Her Zaman
	Bazen	602	14,82	4,92		
	Her zaman	120	14,56	5,31		
	Toplam	854	15,00	5,22		

Tablo 12’de görüldüğü üzere şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergileme durumu aileyle yapılan sosyal-kültürel aktivite sıklığına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Ortalamalar incelediğinde aileyle yapılan sosyal-kültürel faaliyetlerin azalmasının şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergileme riskinin artmasına neden olduğu görülmektedir. Katılımcıların aileleriyle birlikte geçirmiş oldukları kaliteli zaman ve beraber yapmış oldukları sosyal-kültürel etkinlikler, onları daha sosyal bireyler haline getirmekte, bu da şiddet ve zorbalık davranışlarının azalmasını sağlayabilmektedir.

13. Katılımcıların Ailesinde Madde ya da Alkol Bağımlısı Bulunma Durumu ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları ailelerinde madde ya da alkol bağımlısı bulunma durumuna göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13***Ailede Madde ya da Alkol Bağımlısı Bulunma Durumunun, Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İle İlişkisi***

	Ailesinde Madde ya da Alkol Bağımlısı Olma Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Şiddet Eğilimi	Var	82	35,92	7,82	1,758	,079
	Yok	772	34,40	7,38		
Akran Zorbalığı	Var	82	15,39	4,84	,700	,484
	Yok	772	14,96	5,26		

Tablo 13'te görüldüğü üzere şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergileme durumu, ailede alkol ya da madde bağımlısı bulunmasına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergileme puanlarına bakıldığında, ailesinde alkol veya madde bağımlısı bulunan bireylerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergilemede riskli durumda olduğu görülmektedir. Yani alkol ya da madde bağımlılığının var olması doğrudan bir risk faktörü olmasının ötesinde riski arttıran bir unsurdur.

14. Okulda Yapılan Sosyal-Sportif Etkinliklere Katılım Durumu ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları okulda yapılan sosyal-sportif etkinliklere katılım durumuna göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14***Okulda Yapılan Sosyal-Sportif Etkinlikler Katılım ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İlişkisi***

	Sosyal-Sportif Etkinlikler Katılım Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Şiddet Eğilimi	Evet	504	34,29	7,15	-1,204	,229
	Hayır	350	34,92	7,82		
Akran Zorbalığı	Evet	504	14,96	4,82	-,279	,781
	Hayır	350	15,06	5,76		

Tablo 14’te görüldüğü üzere öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergileme riski okulda yapılan sosyal-sportif etkinliklere katılım durumuna bağlı olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak puan ortalamalarına bakıldığında sosyal-sportif etkinliklere katılım gösteren öğrencilerin, katılım göstermeyenlere göre şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergileme ihtimali daha düşüktür. Bu kapsamda okullarda yapılan sosyal-sportif etkinlikler öğrencilerde şiddet eğilimini ve akran zorbalığı sergileme durumunu önlemeye yardımcı olabilmektedir.

15. Katılımcıların İlk Dönem İçinde Zorbaliğa ya da Şiddete Maruz Kalma Durumu ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı durumları daha önce maruz kaldıkları zorbalık ya da şiddete göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15

Maruz Kalınan Şiddet ya da Zorbalık ile Şiddet Eğilimi ve Akran Zorbalığı İlişkisi

	Maruz Kalınan Şiddet ya da Zorbalık Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Şiddet Eğilimi	Evet	82	38,30	7,86	4,864	,000*
	Hayır	772	34,15	7,28		
Akran Zorbalığı	Evet	82	18,03	7,35	5,618	,000*
	Hayır	772	14,68	4,84		

Tablo 15’te görüldüğü üzere öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergileme durumu daha önce maruz kalınan şiddet ya da zorbalık eyleminin varlığına bağlı olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Ortalamalara bakıldığında şiddete ya da akran zorbalığına maruz kalan bireylerin hem şiddet eğilimi hem de akran zorbalığı sergileme ihtimali artmaktadır. Bu noktada şiddete ya da zorbalığı maruz kalıp duyguları örselenen bireylerin, böyle bir durumla tekrar karşılaştığında bir başka kişiye karşı şiddet eğiliminde olacağı düşünülmektedir. Diğer bir deyişle şiddet ve zorbalık karşısında mağdur olanlar, başkalarını mağdur etme eğiliminde olabilmektedir.

4. SONUÇ-ÖNERİLER

Kurumumuz tarafından hazırlanan ‘şiddet eğilimi ve akran zorbalığı araştırması’ 2019-2020 Eğitim Öğretim yılı ikinci dönemi itibariyle tamamlanmıştır. Yapılan araştırmanın amacı hem mevcut durumu betimsel olarak ortaya koyabilmek hem de şiddet ve zorbalık olgularını tetikleyen dinamikleri inceleyebilmektir. Çünkü şiddeti önlemede yaşanan en büyük zorluğun çözüm önerilerine dair içerikler oluşturulması noktasında ortaya çıktığı düşünülmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıda verilen sonuç ve önerilere ulaşılmıştır.

- Yapılan araştırmada katılımcıların şiddet eğilimi ortalamasının riskli aralığın altında, başlangıç eşiğine yakın sayılabilecek bir sonuçta olduğu görülmüştür. Akran zorbalığında ise çıkan ortalama puanın risk teşkil edebilecek bir aralıkta olmadığı sonucunu ortaya çıkmaktadır.
- Yapılan araştırmanın “kendini rapor etme” türünde olduğu göz önüne alındığında, hem araştırma sonuçlarını güçlendirmek hem de uygulamaya dönük çözüm önerilerine ulaşabilmek için deneysel desende araştırmalar yapılması gerekmektedir.
- Okullardan alınan bilgiler şiddet eğilimi ve akran zorbalığı ile ilgili, eğitim verme ve bilgilendirme faaliyetlerinden daha çok; uygulama yapılan grup temelli içeriklere ve yapılandırılmış grup eğitimlerine ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu konuda şiddetin ve akran zorbalığının önlenmesiyle ilgili çalışmaların dikkatle takibi gerekli görülmektedir.
- Cinsiyetle ilgili ortaya çıkan “erkek öğrenciler, kız öğrencilere kıyasla şiddet eğiliminde ve akran zorbalığında daha belirgin durumdadır” sonucu; erkeklere, toplumsal cinsiyet eşitliği, hoşgörü ve saygı gibi alanlarda eğitim verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.
- Boşanmış ya da aile bütünlüğü zarar görmüş ailelere mensup öğrencilerin şiddete ve akran zorbalığına daha çok başvurduğu sonucu, aileler ile yapılacak toplantı ve eğitimlerde gündeme getirilmeli; aile bütünlüğünün önemi anlatılmalıdır. Aile bütünlüğünün sağlanamadığı durumlarda gençlerin hangi riskli durumlarla karşı karşıya kalabileceği hususu ele alınmalıdır. Gençlerin bu süreç içerisinde yaşayabilecekleri problemlerle ilgili danışmanlık hizmetinde bulunulmalıdır.
- Anne ve babaların çocuklarını yetiştirirken kullandığı tutum ve yaklaşımların, çocukların şiddete olan eğilimlerinde ve akran zorbalığında belirleyici olduğu sonucundan hareketle ailelere; anne baba tutumları, ergenle iletişim, ebeveynlik becerileri, gelişim özellikleri konularını kapsayan eğitimler verilmelidir.

- İnternette kalınan sürenin kontrolsüzlüğünün şiddet eğiliminde ve akran zorbalığı sergilemede önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin doğru internet kullanımıyla ilgili farkındalıklarının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalı ve süre sınırı koyulması gerekmektedir.
- Okul öncesi eğitim, çocukların duygu ve düşüncelerini uygun bir dille ifade etme, karşıdakini dinleme ve anlama, arkadaşlık kurma becerilerini edinmede önemli bir dönemi ifade eder. Bu anlamda bireylerde şiddet eğilimi ve akran zorbalığı ile ilgili risk durumlarında önleyici bir unsur olarak görülebilir. Yapılacak veli toplantılarında ve eğitimlerinde okul öncesi eğitimin önemi hakkında veliler bilgilendirilmelidir.
- Okul başarısı düşük olan öğrencilerin yüksek olanlara kıyasla şiddet eğilimi ve akran zorbalığı konusunda daha riskli durumda olduğu sonucu, eğitsel konularda yapılacak çalışmaların şiddetin önlenmesi ve akran zorbalığında etkili olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda okul rehberlik servisleri tarafından hedef belirleme, zaman yönetimi ve verimli ders çalışma yolları konusunda eğitsel rehberlik hizmetleri etkili sunulmalı, öğrencilerle bireysel görüşmeler gerçekleştirilmelidir.
- Okul devamsızlığı fazla olan öğrencilerin az olanlara kıyasla şiddet eğilimi ve akran zorbalığı konusunda daha riskli durumda olduğu görülmüştür. Gençlerin okula devamlılığını sağlamak, bu yönde çalışmalar yapmak şiddetin ve akran zorbalığının önlenmesinde gerekli bir etkidir. Öncelikle devamsızlık nedenleri araştırılmalı bunun neticesinde bireysel görüşmeler gerçekleştirilmelidir. Okul idarelerinin okula devamsızlıkta bulunan öğrencileri takip etmeleri, gerektiğinde sınıf rehber öğretmeni ve okul rehberlik öğretmeni ile ev ziyaretlerinde bulunmaları faydalı olabilir.
- Şiddetin önlenmesi ve akran zorbalığıyla baş etme konularında okuldaki tüm personele yönelik projeler üretilmeli çalışmalar yapılmalıdır.
- Günlük televizyon izleme süresinin şiddet eğiliminde ve akran zorbalığı sergilemede etkili olduğu sonucundan hareketle öğrencilerle zaman yönetimi ve boş zamanlarını değerlendirme konularında çalışmalar yapılması önemlidir. Günlük televizyon izleme süreleriyle ilgili kurallara dayalı sınırlamalar getirilmesi ve ailede televizyon izlemenin yerini alabilecek birlikte vakit geçirmeye dönük farklı etkinlikler planlanması yararlı olacaktır.
- Televizyonda izlenen program türlerinin gençlerin şiddete olan eğilimlerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda suç-aksiyon türünde program izleyen gençlerin şiddet eğilimlerinin fazla olduğu görülmüştür. Bu açıdan öğrenci velileriyle toplantılar yapıp; gençlerin duygusal ve sosyal gelişimlerine katkı sunacak programlar izlemeye yönlendirilmesi; hatta bu konuda ebeveynlere de rehberlik yapılması faydalı olacaktır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin aileleriyle yapmış oldukları sosyal-kültürel aktivitelerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı riskini azalttığı ortaya çıkmıştır. Bu anlamda veli

toplantılarında ailelere çocuklarıyla daha fazla ve daha kaliteli zaman geçirmeleri konusunda rehberlik yapılmalıdır.

- Ailesinde madde ya da alkol bağımlısı olan bireylerin hem şiddet eğilimi hem de akran zorbalığı sergileme durumunda daha riskli olduğu sonucundan hareketle velilere yönelik Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitimlerinin düzenlenmesi ve ebeveynin farkındalık düzeyinin artırılması fayda getirecektir.
- Sosyal ve sportif faaliyetler şiddetin ve akran zorbalığının önlenmesinde önemli bir etkiye sahiptirler. Bu kapsamda İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ile birlikte sosyal ve sportif etkinlikler planlanmalı öğrencilerin bu tür aktivitelere yönlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin şiddet eğilimi ve akran zorbalığı sergileme durumunun; öğrencilerin maruz kaldıkları şiddet ya da zorbalıkla ilişkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda öğrencilere öfke kontrolü, etkili iletişim becerileri, duygularını sağlıklı ifade etme ile ilgili eğitimler verilmelidir. Risk grubundaki öğrencilerin tespit edilmesinin, bu öğrencilerle düzenli bireysel ve grup görüşmeleri yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Arslan, N. (2017). Peer Bullying among High School Students: Turkish version of Bullying Scale. The Turkish Online Journal of Educational Technology- October 2017, s. 853-857.
- Haskan, Ö. ve Yıldırım, İ. (2012). Şiddet Eğilimi Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37 (163).
- Haskan Avcı, Ö. ve Yıldırım, İ. (2015). Ergenlerde Şiddet Eğilimin Görülme Sıklığı. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8 (1), 106-124.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı-EARGED. (2008). Öğrencilerin Şiddet Algısı Raporu.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22 (1), 15-34.